

Sygn. akt III Ca 31/14

POSTANOWIENIE

Dnia 20 maja 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Henryk Brzyżkiewicz

Sędziowie: SO Magdalena Balion - Hajduk

SO Barbara Braziewicz (spr.)

Protokolant Wioletta Matysiok

po rozpoznaniu w dniu 8 maja 2014 r. na rozprawie sprawy

z powództwa H. K.

przeciwko K. B. i G. N.

o zniesienie współwłasności i dział spadku

na skutek apelacji uczestniczki postępowania K. B. i G. N.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach

z dnia 19 września 2013 r., sygn. akt I Ns 1372/12

postanawia:

zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie 1 i 2 w ten sposób, że :

a ustalić, że w skład spadku po E. K. (1) (K.), synu T. i G. zmarłym 22 maja 1944 r. po którym poświadczenie dziedziczenia wydał Sąd Grodzki w Bytomiu dnia 25 lipca 1946 r. w sprawie o sygn. akt II. a VI. 4/46 w zakresie wspólnego porządku dziedziczenia, a w zakresie dziedziczenia gospodarstwa rolnego Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach stwierdził nabycie spadku postanowieniem z dnia 16 października 1970 r., wydanym w sprawie o sygn. akt I Ns 906/70:

wchodzi:

- nieruchomość stanowiąca działkę (...) o powierzchni 385 m², zabudowana młynem, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi obecnie księgę wieczystą nr (...);

a ustalić, że w skład spadku po J. K. (1), córce T. i M., zmarłej 6 lutego 1990 r., po której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach stwierdził nabycie spadku postanowieniem z dnia 24 października 1997 r. w zakresie ogólnego porządku dziedziczenia, wydanym w sprawie o sygn. I Ns 945/97

wchodzi:

- udział w ¼ (w jednej czwartej) części nieruchomości opisanej w punkcie 1 postanowienia.

SSO Barbara Braziewicz SSO Henryk Brzyżkiewicz SSO Magdalena Balion – Hajduk

UZASADNIENIE

Wnioskodawca H. K. wniósł do Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach ostatecznie o zniesienie współwłasności i dział spadku po zmarłych E. K. (1) i J. K. (1).

W odpowiedzi na wniosek uczestniczki postępowania domagały się ustalenia przez Sąd, iż majątkiem wspólnym uczestników postępowania jest nieruchomość wskazana we wniosku - grunt zabudowany młynem gospodarczym, położony w Z. oraz że udziały uczestników postępowania – współwłaściciele we wskazanej nieruchomości są równe i wynoszą po 1/3 udziału, tak jak zostało to wykazane w księdze wieczystej.

Zaskarżonym postanowieniem wstępnym z dnia 19 września 2013r. Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach ustalił, iż w skład spadku po E. K. (1), synu T. i G., zmarłym 22 maja 1944r. w Z. i tamże ostatnio zamieszkałym, po którym poświadczenie dziedziczenia wydał Sąd Grodzki w Bytomiu dnia 25 lipca 1946r. w sprawie o sygn. akt II.aVI.4/46 w zakresie ogólnego porządku dziedziczenia, a w zakresie dziedziczenia gospodarstwa rolnego Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach stwierdził nabycie spadku postanowieniem z dnia 16 października 1970 r. wydanym w sprawie o sygn. akt INs 906/70 wchodzi gospodarstwo rolne położone w Z. składające się z: a/ nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi obecnie księgę wieczystą nr (...), stanowiące działkę (...) o powierzchni 385m² i b/ nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi obecnie księgę wieczystą nr (...), o powierzchni 185 231m², stanowiące obecnie własność H. K. na podstawie Aktu Własności Ziemi wydanego przez Naczelnika Powiatu w T. dnia 31 maja 1975r. o numerze (...). (...), oraz w punkcie 2 ustalił, iż w skład spadku po J. K. (1), córce T. i M., zmarłej 6 lutego 1990r., po której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach stwierdził nabycie spadku w zakresie ogólnego porządku dziedziczenia postanowieniem z dnia 24 października 1997r. wydanym w sprawie o sygn. akt INs 945/97 wchodzi połowa nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi obecnie księgę wieczystą nr (...) (działka (...) o powierzchni 385m²) stanowiąca część gospodarstwa rolnego po E. K. (1).

Z ustaleń Sądu Rejonowego wynika, że dnia 22 maja 1944 r. zmarł E. K. (1) – ojciec zainteresowanych. Sąd Grodzki w Bytomiu dnia 25 lipca 1946 r. wydał poświadczenie dziedziczenia, w sprawie II. a VI. 4/46, mocą którego stwierdzono, iż po zmarłym w dniu 22 maja 1944r. w Z. i tamże zamieszkałym przez śmiercią E. K. (1) dziedziczą jego żona J. K. (1) z domu G. w 1/4 części oraz jego dzieci: H. K., K. K. i E. K. (2), każde w 1/4 części spadku. Postanowieniem Sądu Powiatowego w T. z dnia 16 października 1970r. stwierdzono, iż spadek po zmarłym w dniu 22 maja 1944r. w Z. E. K. (1), tamże przed śmiercią zamieszkałym, z mocy ustawy nabyli jego żona J. K. (1) w 1/4 części oraz jego dzieci H. K., K. B. i G. N. w 1/4 części każde. Nadto stwierdzono, iż uprawnienia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku na mocy ustawy zachowali żona spadkodawcy J. K. (1) w 1/2 części oraz jego syn H. K. w 1/2 części. Postanowieniem z dnia 24 października 1997r. wydanym w sprawie I Ns 945/97 stwierdzono, iż spadek po J. K. (1) (małżonce nieżyjącego E. K. (1)) zmarłej w dniu 6 lutego 1990r. w Z., tamże ostatnio zamieszkałej dziedziczą z mocy ustawy jej dzieci H. K., K. B. i G. N. każde z nich w 1/3 części. Na skutek wznowienia postępowania spadkowego po zmarłym E. K. (1) Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach postanowieniem z dnia 21 maja 2009r. wydanym w sprawie I Ns 1701/08 uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach z dnia 16 października 1970r. w sprawie I Ns 906/70 w części dotyczącej ogólnego porządku dziedziczenia po E. K. (1) zmarłym w dniu 22 maja 1944r. w Z., tamże przed śmiercią zamieszkałym, zaś w pozostałym zakresie wniosek wnioskodawcy oddalił. J. K. (1) po wydaniu postanowienia z dnia 16 października 1970r., w zamian za dożywocie, przekazała wnioskodawcy swoją część gospodarstwa rolnego po E. K. (1), co zostało potwierdzone aktem własności ziemi z dnia 31 maja 1975r. (...). (...), w którym wnioskodawca otrzymał działki położone w Z. o numerach: (...) k.m. 1 i 2 Z. o łącznej powierzchni 18 ha 52 a 31 m² z zabudowaniami, stanowiące gospodarstwo rolne, dla którego w Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach prowadzi się księgę wieczystą numer (...). Jednocześnie w akcie własności ziemi wskazano, iż J. K. (1) ma prawo dożywocia na nieruchomości. W skład majątku spadkowego należącego do zmarłego E. K. (1) należała także działka o numerze geodezyjnym (...), o powierzchni 385 m², położona w Z., zabudowana budynkiem młyna gospodarczego, dla której obecnie w Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach prowadzona jest księga wieczysta oznaczona numerem (...), a w której obecnie jako współwłaściciele są wpisani H. K., K. B. i G. N. w 1/3 części. Działka powyższa znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie działek składających się na gospodarstwo rolne wnioskodawcy, które otaczają młyn i posadowioną na nim działkę. Pierwotnie całe gospodarstwo z młynem stanowiło jedną całość – własność E. K. (1). Nieruchomość, zabudowana młynem gospodarczym, jako odrębne przedsiębiorstwo produkcyjne, na podstawie

zarządzenia Przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji do spraw upaństwowienia przedsiębiorstw w K. z dnia 20 lutego 1947r. została umieszczona w wykazie przedsiębiorstw podlegających przejęciu na własność Państwa, a postępowanie nacjonalizacyjne zostało zakończone wydaniem przez Ministra Przemysłu i Handlu orzeczenia Nr 21 z dnia 12 lutego 1948r. o przejęciu tego przedsiębiorstwa na własność Państwa – została ta nieruchomości oznaczona jako „ Młyn (...) 'K.' w Z., powiat B.”. Decyzją Starosty Powiatu B. w sprawie zwrotu nieruchomości z dnia 27 listopada 1947r. oddano z powrotem w posiadanie J. K. (1) nieruchomości położoną w Z. przy ul. (...) wraz z gruntami o numerach działek (...), część (...) zajęta na osadnictwo przez Powiatowy Urząd Ziemski dnia 28 maja 1945r. Przyczyną zwrotu było zaświadczenie przez J. K. (1) narodowości polskiej. Tą samą decyzją stwierdzono zajęcie na rzecz Skarbu Państwa – Fundusz Ziemi działek (...) oraz części działki (...) (około 3,5 ha). Postanowieniem z dnia 22 września 1948r. wydanym sprawie III Co 287/48 Sąd Grodzki w Bytomiu postanowił przywrócić wnioskodawczyni J. K. (1) oraz jej nieletnim dzieciom (H., K. i E. K.), każdemu w 1/4 części posiadanie nieruchomości ziemskiej położonej w Z. przy ulicy (...) wpisanej do księgi wieczystej Z. tom(...)wykaz (...)składającej się z działek o numerach: (...), części parcel (...), oraz młyna elektrycznego wraz z całym urządzeniem i budynków gospodarczych z inwentarzem martwym. Pomimo wydania powyższego postanowienia młyn nadal pozostawał w rękach państwowych. Młyn przejęto wraz z wyposażeniem, stanowiących załączniki do protokołu kontroli młyna sporządzonego w dniu 17 stycznia 1950r. Z odpisu księgi wieczystej tom 24 wykaz liczba 622 wynika, iż w dniu 29 marca 1950r. E. K. (1) był właścicielem gospodarstwa rolnego o powierzchni 18 ha 54 a 28 m², i jest to ta sama powierzchnia, z której z księgi wieczystej prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach nr (...) wyłączono, w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, działkę nr (...), o powierzchni 385 m², położoną w Z. i zabudowaną budynkiem młyna gospodarczego. Minister Gospodarki i Pracy decyzją z dnia 12 lipca 2004r. wydaną w sprawie (...) stwierdził nieważność orzeczenia Nr 21 Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 lutego 1948r. o przejęciu na własność Państwa przedsiębiorstwa Młyn (...) 'K.' – Z. powiat B.”, jak również orzeczenia Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 30 czerwca 1965r. znak: (...) w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo-odbiorczego przedsiębiorstwa Młyn (...) 'K.', Z., powiat B.”. Dla młyna zlokalizowanego na działce numer (...) założono księgę wieczystą nr (...) i jako jego współwłaściciele zostali wpisani wnioskodawca i uczestniczki w częściach równych – każde po 1/3 jako następcy prawni E. K. (1). Poza nieruchomością, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą nr (...) w skład spadku nie wchodzi inne rzeczy, albowiem pozostała część gospodarstwa rolnego (...) została przekazana na własność wnioskodawcy aktem własności ziemi. Połowa tej nieruchomości wchodzi także w skład spadku po J. K. (1), albowiem stanowi ona część gospodarstw rolnego po E. K. (1), a w tym zakresie dziedziczy ona po nim w połowie.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił w oparciu o materiał dowodowy zebrany w sprawie, szczegółowo opisany w uzasadnieniu, w tym zeznania wnioskodawcy i uczestniczek postępowania, świadków, dowody z dokumentów i akt sądowych, które w sposób wnikliwy i staranny Sąd ten przeanalizował.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, iż w rozpoznawanej sprawie rozstrzygnięcia wymagała kwestia czy przedmiot działu spadku stanowiący działkę o numerze (...) opisaną w (...) stanowi integralną część gospodarstwa rolnego (...), czy też jest odrębną nieruchomością, niezależną od gospodarstwa rolnego i podlegającą ogólnym regułom dziedziczenia. E. K. (1) zmarł przed wejściem w życie obowiązującego obecnie kodeksu cywilnego, ale do spraw spadkowych stosuje się prawo obowiązujące w chwili śmierci spadkodawcy [art. LI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94)], z tym że przepisy kodeksu cywilnego o dziale spadku stosuje się także do działu spadków otwartych przed dniem wejścia w życie tego kodeksu, chyba że umowa o dział została zawarta przed tym dniem albo, że postępowanie przed sądem w pierwszej instancji zostało już przed tym dniem zakończone (art. LIII ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny), a do dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego przed dniem wejścia w życie kodeksu cywilnego stosuje się przepisy tego kodeksu (art. LV § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny). Art. LVI § 1,2 i 3 powyżej cytowanej ustawy wskazuje, że prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego przed dniem 5 lipca 1963 r. zachowują spadkobiercy, którzy przed dniem 5 lipca 1963 r. w drodze faktycznych (nieformalnych) działów spadku objęli w posiadanie to gospodarstwo lub jego część, także gdy do dziedziczenia był powołany tylko jeden spadkobierca, jeżeli przed dniem 5 lipca 1963 r. objął w posiadanie należące do spadku gospodarstwo rolne. Prawo dziedziczenia takiego gospodarstwa zachowują

również spadkobiercy określani w przepisach art. 1059-1062 kodeksu cywilnego z tą jednak zmianą, że określone w tych przepisach warunki istniały nie w chwili otwarcia spadku, lecz w dniu 5 lipca 1963 r. i że przewidziane w tych przepisach oświadczenie o gotowości prowadzenia gospodarstwa zostało złożone przed dniem 6 stycznia 1964 r. Ponadto prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego przez spadkobierców, którzy zmarli przed dniem 5 lipca 1963 r., podlega przepisom obowiązującym przed tą datą, a prawo dziedziczenia udziałów w spadkowym gospodarstwie rolnym zachowują ci spośród ich spadkobierców, którzy odpowiadają warunkom określonym w paragrafach poprzedzających (§ 1 i 2), w braku takich spadkobierców udział zmarłego w gospodarstwie rolnym przypada w odpowiednim stosunku tym jego współspadkobiercom, którzy bezpośrednio przed dniem 5 lipca 1963 r. pracowali w tym gospodarstwie, a jeżeli takich współspadkobierców nie było - pozostałym współspadkobiercom zachowującym prawo dziedziczenia według przepisów paragrafów poprzedzających. Kodeks cywilny wszedł w życie 1 stycznia 1965 r., ale część przepisów przejściowych już w dniu 23 kwietnia 1964 r. (art. LXV ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny). Zgodnie z treścią art. 160 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili jego wejścia w życie własność nieruchomości rolnej lub jej części może być przeniesiona na rzecz osoby fizycznej tylko wtedy, gdy nabywca ma kwalifikacje do prowadzenia gospodarstwa rolnego, przy czym nie dotyczy to przeniesienia własności działki budowlanej określonej stosownie do przepisów o terenach budowlanych na obszarach wsi lub stosownie do przepisów o planach zagospodarowania przestrzennego, jeżeli nabywca nie ma takiej działki w tej samej miejscowości. Zgodnie z § 1 i 2 rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964r. w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 45, poz. 304) nieruchomość uważa się za rolną, jeżeli jest lub może być użytkowana na cele produkcji rolnej, nie wyłączając produkcji ogrodniczej, sadowniczej i rybnej, chyba że stosownie do przepisów o planowaniu przestrzennym decyzją właściwego organu prezydium rady narodowej została przeznaczona na cele nie związane bezpośrednio z produkcją rolną, natomiast nie uważa się za nieruchomość rolną terenów położonych w obrębie zwartej zabudowy miasta lub osiedla oraz nieruchomości należących do tej samej osoby lub osób, jeżeli ich łączny obszar nie przekracza 0,2 ha. Jednocześnie za gospodarstwo rolne uważa się wszystkie należące do tej samej osoby (osób) nieruchomości rolne, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą wraz z budynkami, urządzeniami, inwentarzem żywym i martwym, zapasami oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Poza tym do gospodarstwa rolnego zalicza się również lasy i grunty leśne oraz nieużytki należące do właściciela nieruchomości stanowiących gospodarstwo rolne, jeżeli stanowią lub mogą stanowić z tymi nieruchomościami zorganizowaną całość gospodarczą. Gospodarstwem rolnym jest także zespół gruntów pochodzących z dwóch lub więcej nieruchomości rolnych, które stanowią współwłasność kilku osób, jeżeli przed dniem 5 lipca 1963 r. zespół tych gruntów stanowił odrębną całość gospodarczą zorganizowaną przez współwłaściciela w ramach jego udziału we współwłasności poszczególnych nieruchomości rolnych wraz ze znajdującymi się na tych gruntach budynkami i urządzeniami oraz należącym do niego inwentarzem żywym i martwym, zapasami oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa. E. K. (1) był właścicielem gospodarstwa rolnego w rozumieniu powołanych wyżej przepisów, co więcej także młyn znajdujący się na działce (...) stanowi części tego gospodarstwa i jego właścicielem także był. Ta część w sposób nieprawidłowy została wyłączona z gospodarstwa, ale w lipcu 2004 r. stwierdzono nieważność tej decyzji. Stwierdzenie nieważności decyzji ma moc wsteczną, eliminuje ono skutki prawne wadliwej decyzji, powstaje taki stan rzeczy jakby decyzja w ogóle nie została podjęta. Należy także zauważyć, że J. K. (1) przekazując gospodarstwo rolne wnioskodawcy wskazała, że wchodzi w jego skład także działka z młynem, jednakże z uwagi na fakt, iż wówczas ani J. K. (1), ani nikt z zainteresowanych nie podsiadali tej nieruchomości nie mogła ona skutecznie być przekazana wraz z pozostałą częścią gospodarstwa rolnego w drodze AWZ. Na skutek procesu nacjonalizacji jaki nastąpił po śmierci E. K. (1), w latach 40 i 50 ubiegłego wieku, wyłączono z gospodarstwa rolnego młyn – uznając go za przedsiębiorstwo – wraz z działką gruntu, na której został wybudowany, urządzając dla tej nieruchomości odrębną księgę wieczystą (...). Dlatego też do działki spadku po E. K. (1) należy stosować przepisy kodeksu cywilnego w zakresie gospodarstwa rolnego, albowiem pozostawił on po sobie tylko gospodarstwo rolne. Analiza stanu faktycznego w rozpoznawanej sprawie wskazuje, iż w chwili śmierci E. K. (1) w skład spadku po nim wchodziła nieruchomość, dla której obecnie Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą nr (...), w skład której wchodzi działki o numerach geodezyjnych: (...) o łącznej powierzchni 18 ha 52 a 31 m², stanowiąca gospodarstwo rolne, jak również działka oznaczona numerem geodezyjnym (...), o powierzchni 385 m² zabudowana młynem walcowym (...) stanowiąca część tego gospodarstwa rolnego, a dla której obecnie jest

prowadzona księga wieczysta przez Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach nr (...). Z uwagi na fakt, iż w chwili śmierci E. K. (1) cały jego majątek stanowiło gospodarstwo rolne zostało ono – stosownie do treści postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku po E. K. (1) (i postanowień dotyczących dziedziczenia gospodarstwa rolnego) podzielone pomiędzy wnioskodawcę i J. K. (1) w częściach równych (po połowie). Dlatego też, gdy J. K. (1) nieformalnym działem części gospodarstwa rolnego po E. K. (1) przekazała swoją część wnioskodawcy pozostała jeszcze tylko jedna działka do podziału całego gospodarstwa rolnego, a to ta zabudowana młynem i właśnie połowa tej nieruchomości wchodzi w skład spadku po J. K. (1), gdyż w chwili dokonywania podziału gospodarstwa rolnego ani ona ani zainteresowani nie posiadali tej nieruchomości, ponieważ była ona wówczas własnością Skarbu Państwa na podstawie decyzji, której ostatecznie stwierdzono nieważność. Mając powyższe na uwadze należało orzec jak w sentencji w oparciu o art. 685 k.p.c., art. 1058 i nast. k.c., art. 160 § 3 k.c. w zw. z § 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 listopada 1964r. w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych przy zastosowaniu przepisów art. LI ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny oraz art. LVI § 1 i 2 tej ustawy.

Powyższe postanowienie wstępne w całości apelacją zaskarżyły uczestniczki postępowania, zarzucając naruszenie art. 684k.p.c. w zw. z art.1035 k.c. oraz art. 1 ust.1 ustawy z dnia 26 października 1971r. o uregulowaniu gospodarstw rolnych polegające na błędnej wykładni tych przepisów co w konsekwencji spowodowało błędne przyjęcie, że w skład spadku po E. K. (1), który ma zostać podzielony wchodzi nieruchomość o powierzchni 185 231 m² będąca składnikiem gospodarstwa rolnego, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą pod numerem (...), sprzeczność sentencji postanowienia z treścią uzasadnienia, naruszenie art. 684 k.p.c. oraz art. LVI §2 przepisów wprowadzających kodeks cywilny polegające na ich błędnej wykładni co w konsekwencji doprowadziło do stwierdzenia, że nieruchomość – działka gruntu nr (...), zabudowana młynem, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą o nr (...) stanowi część gospodarstwa rolnego należącego do E. K. (1), a podlegającego podziałowi w niniejszym postępowaniu, co w konsekwencji doprowadziło również do błędnego ustalenia, że w skład spadku po J. K. (1) wchodzi połowa wskazanej nieruchomości to jest działki gruntu nr (...), zabudowanej młynem, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą o nr (...), naruszenie art. 684 k.p.c. oraz art. LVI§2 przepisów wprowadzających kodeks cywilny polegające na ich błędnej wykładni co doprowadziło do ustalenia składu majątku spadkowego i jego charakteru na dzień śmierci E. K. (1), chociaż prawidłowo to czy dana nieruchomość mająca być podzielona wchodzi w skład gospodarstwa rolnego powinno być ustalane w niniejszej sprawie albo na dzień 5 lipca 1963r. albo na dzień dokonania działu spadku, co w każdym przypadku spowodowałoby, że nieruchomość zabudowana młynem dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą o nr (...) nie może być uznana za część gospodarstwa rolnego i w konsekwencji podlega ogólnemu porządkowi dziedziczenia, błędne ustalenia faktyczne polegające na przyjęciu, że nieruchomość działka gruntu nr (...), zabudowana młynem, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą o nr (...) wchodziła w skład gospodarstwa rolnego (...) pomimo tego, że nie przeprowadzono na tą okoliczność żadnego dowodu i nie wskazano jakiej daty dotyczy. We wnioskach apelacyjnych uczestniczki postępowania wniosły o zmianę zaskarżonego postanowienia wstępnego i ustalenie, że w skład spadku ulegającego podziałowi po E. K. (1) zmarłym w dniu 22 maja 1944r., po którym w zakresie ogólnego porządku dziedziczenia dziedziczą żona J. K. (2) i dzieci H. K., K. B. i G. N. wszyscy po 1/4 wchodzi nieruchomość stanowiąca działkę gruntu nr (...), zabudowana młynem, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą o nr (...), a w skład spadku po J. K. (1) zmarłej 6 lutego 1990r., po której w ogólnym porządku dziedziczenia dziedziczą H. K., K. B. i G. N. wszyscy po 1/3 wchodzi 1/4 udziału w wymienionej nieruchomości – to jest działce gruntu zabudowanej młynem, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą o nr (...) ewentualnie o zmianę postanowienia wstępnego, o jego uchylenie i przekazanie sprawy sądowi rejonowemu do ponownego rozpoznania, nadto o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz uczestniczek postępowania kosztów postępowania odwoławczego wg norm przepisanych.

Wnioskodawca w złożonej odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od uczestniczek postępowania solidarnie na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego, na poparcie swojego stanowiska przedstawiające obszerną argumentację.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja musiała odnieść skutek, gdyż zaskarżone postanowienie nie można było uznać za trafne.

Powołane w apelacji zarzuty dotyczące dopuszczenia się błędu w ustaleniach faktycznych przez Sąd, a także naruszenia powyżej wymienionych przepisów postępowania i prawa materialnego należało uznać zasadniczo za zasadne.

Przy czym Sąd Okręgowy częściowo przyjmuje za własne ustalenia faktyczne i prawne dokonane przez Sąd pierwszej instancji, poza ustaleniami dotyczącymi składu spadku po E. K. (1) i J. K. (1). Sąd Okręgowy uznaje, iż E. K. (1) w chwili swojej śmierci był właścicielem gospodarstwa rolnego, w skład którego wchodziła także nieruchomość – działka oznaczona numerem geodezyjnym (...), o powierzchni 385 m² zabudowana młynem, dla której obecnie jest prowadzona księga wieczysta przez Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach nr (...). Jednakże na skutek procesu nacjonalizacji jaki nastąpił po śmierci E. K. (1) w latach 40-50 ubiegłego wieku, wyłączono z jego gospodarstwa rolnego powyższy młyn, uznając go za przedsiębiorstwo państwowe, wraz z działką gruntu, na której został wybudowany, urządzając dla tej nieruchomości odrębną księgę wieczystą. Wobec tego, iż spadek po E. K. (1) otworzył się przed 5 lipca 1963r. o tym jaki miał charakter majątek spadkowy po nim, decydował charakter tego majątku w tej dacie. W tej dacie działka oznaczona numerem geodezyjnym (...), zabudowana młynem nie wchodziła w skład gospodarstwa rolnego po tym spadkodawcy, była własnością Skarbu Państwa. Tym samym spadkobiercy dziedziczący po E. K. (1) jego gospodarstwo rolne - zarówno jego syn - wnioskodawca H. K. jak i J. K. (1) żona zmarłego - nie mogli w drodze faktycznego (nieformalnego) działu spadku objąć w posiadanie tej części gospodarstwa rolnego należącego do E. K. (1) co było warunkiem koniecznym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego przed dniem 5 lipca 1963r. Fakt unieważnienia decyzji administracyjnej, w wyniku której znacjonalizowano w/w młyn wraz z działką, na której się on znajduje nie oznacza, iż nie zaistniały niekorzystne i nieodwracalne faktyczne następstwa wadliwej decyzji administracyjnej. Takim skutkiem była utrata posiadania młyna przez spadkobierców E. K. (1), jego funkcjonowanie od 1946 r. jako przedsiębiorstwa państwowego, zupełnie oderwanego od gospodarstwa rolnego (...), produkującego mąkę na potrzeby okolicznych rolników i ludności. Do 2004r., zatem także w dniu 5 lipca 1963r. oraz w momencie wydawania przez Sąd Powiatowy w Tarnowskich Górach postanowienia z dnia 16 października 1970r. w sprawie o sygn. akt I Ns 906/70 stwierdzającego nabycie spadku po E. K. (1) gospodarstwa rolnego, sporny młyn nie stanowił części gospodarstwa rolnego (...). Ponadto, należy zauważyć, iż mimo wydania postanowienia z dnia 22 września 1948r. w sprawie III Co 287/48 przez Sąd Grodzki w Bytomiu, którym postanowiono przywrócić wnioskodawczyni J. K. (1) oraz jej nieletnim dzieciom (H., K. i E. [G.] K.), każdemu w ¼ części posiadanie nieruchomości ziemskiej położonej w Z. przy ulicy (...) wpisanej do księgi wieczystej Z. tom (...) wykaz (...) składającej się z działek o numerach:(...) oraz młyna elektrycznego wraz z całym urządzeniem i budynków gospodarczych z inwentarzem martwym, nie doszło do przywrócenia posiadania młyna wraz z działką na której się on znajdował. Mimo wydania powyższego postanowienia, nadal pozostał on w rękach państwa (dowód: wszystkie dokumenty przywołane przez Sąd Rejonowy a dot. nacjonalizacji i denacjonalizacji majątku spadkowego, a także poświadczenie dziedziczenia Sądu Grodzkiego w Bytomiu z 25.07.1946 r. wydane w sprawie II. a VI.4/46 k.28 tego Sądu I Ns 1701/08, postanowienia Sądu Grodzkiego w Bytomiu k. 14-13 akt administracyjnych 866/P/R, postanowienie Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach z dnia 16.10.1970 r. ze sprawy I Ns 906/70 oraz postanowienie tego Sądu z 24.10.1997r. sygn. akt INs 945/97, postanowienie tego Sądu z dnia 23.11.2010r. w sprawie IC 93/06, akta KW tego Sądu nr (...), obecnie (...), akta KW tego Sądu o nr (...), obecnie (...)).

Zatem należało uznać, iż działka o numerze (...) opisana w KW (...) a zbudowana młynem, przestała stanowić w latach 40-50 ubiegłego wieku integralną część gospodarstwa rolnego (...), stała się odrębną nieruchomością, niezależną od jego gospodarstwa rolnego i podlegającą ogólnym regułom dziedziczenia. Taka sytuacja trwa do chwili obecnej. Przedmiotowy młyn wraz z działką o numerze (...) nie stanowi integralnej części żadnego gospodarstwa rolnego. Wnioskodawca w lutym 1990r. zaczął początkowo dzierżawić przedmiotowy młyn od państwa. Po zwrocie młyna przez państwo w 2004r. młynem zajmował się nadal jedynie on, sukcesywnie go modernizując. Na ten cel zaciągał kredyty w Banku Spółdzielczym w Z.. Uczestniczki w żaden sposób nie brały i nie biorą udziału w prowadzeniu młyna. Od lat wnioskodawca wraz z jego synem M. K. prowadzą przedmiotowy młyn, od 2012r. w formie spółki cywilnej. Dla

młyna jest prowadzona pełna dokumentacja księgowa. W młynie zatrudnieni są trzej pracownicy i przerabiane jest ziarno nie tylko z gospodarstwa rolnego wnioskodawcy, spółka zarabia na tym. Aktualnie jak wynika z zapisów w księdze wieczystej (...) Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach, współwłaścicielami przedmiotowej działki, na której znajduje się młyn są H. K., K. B. i G. N. każde w 1/3 części i obecnie nieruchomości ta, stanowiąca zabudowaną działkę, nie stanowi gospodarstwa rolnego (dowód: powyżej przytoczone dokumenty i zeznania świadka M. K. k. 76-77akt).

Ponadto Sąd Okręgowy uznał, iż wnioskodawca nabył na własność nieruchomości o powierzchni 185.231m² będącą składnikiem przedmiotowego gospodarstwa rolnego, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą pod numerem (...) na podstawie aktu własności ziemi z 31 maja 1975r. i na podstawie tegoż aktu uzyskał stosowny wpis w księdze wieczystej. Nabycie powyższe nastąpiło z mocy samego prawa i było nabyciem pierwotnym zgodnie z art.1 i 12 ustawy z dnia 26 października 1971r. o uregulowaniu gospodarstw rolnych, na podstawie której został wydany wspomniany akt własności (dowód: Akt Własności Ziemi o nr R.. (...) z 31.05.1975 r. Naczelnika Powiatu T. k. 74 akt administracyjnych 866/P/R). Zatem powyższa nieruchomość obecnie nie wchodzi w skład spadku po E. K. (1) ulegającego podziałowi.

Sąd Okręgowy orzekając oparł się na powyższych dowodach uznając je za przekonujące, logiczne i spójne, nadto korelujące z pozostałym zebraniem w sprawie materiałem dowodowym.

Przy czym, Sąd Okręgowy, ponownie dokonując analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego, czyniąc dodatkowe ustalenia faktyczne, dokonując analizy prawnej występujących w sprawie zagadnień, miał na uwadze także treść wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sprawach o sygn. TK P 4/99 i P 21 /06 i przedstawioną w nich argumentację, dotyczącą kwestii istotnych dla niniejszej sprawy, a mianowicie zgodności z konstytucją przepisów dotyczących dziedziczenia gospodarstw rolnych oraz przepisów ściśle z nimi związanych, ważnych z punktu widzenia jej rozpoznania - art. LV, LVI i art. LVIII ustawy z dnia 23.04.1965r. – Przepisów wprowadzających kodeks cywilny (dalej p.w.k.c.), w zakresie w jakim odnoszą się one do spraw spadkowych. Należy podkreślić, iż Trybunał Konstytucyjny w wyroku wydanym w sprawie o sygn. P4/99, uznał za niekonstytucyjny szczególny reżim prawny dziedziczenia gospodarstw rolnych. Przy czym wyrok ten miał charakter zakresowy, Trybunał dokonując ważenia podlegających ochronie wartości konstytucyjnych, a także biorąc po uwagę postulat spójności systemu prawnego, przyjął jako datę graniczną dla stwierdzenia niekonstytucyjności powyższych przepisów, dzień ogłoszenia wyroku w sprawie o sygn. P 4/99 – zatem 14 lutego 2001r. Z kolei w wyroku TK P 21/06 Trybunał stwierdził, że art. LV, LVI i art. LVIII p.w.k.c. przewidujące wsteczne stosowanie przepisów k.c. o dziedziczeniu gospodarstw rolnych, naruszają art.2 oraz 64ust.1 i 2 w zw. z art. 21 ust.1 i art. 31 ust.3 Konstytucji. Równocześnie te same względy, które przemawiały za niekonstytucyjnością orzeczoną w wyroku P4/99 wobec przepisów materialnoprawnych k.c., przewidujących szczególny reżim dziedziczenia gospodarstw rolnych, przemawiały także za identyczną oceną przepisów umożliwiających wsteczne stosowanie konstytucyjnie już zdyskwalifikowanych przepisów. Zauważyć należy, iż przepisy intertemporalne i materialnoprawne, których te pierwsze dotyczą, są fragmentem tego samego reżimu. Przepisy intertemporalne rozszerzają bowiem czasowy zakres obowiązywania (poprzez wymóg stosowania do wskazanych sytuacji) przepisów materialnoprawnych. Dyskwalifikacja konstytucyjna tych ostatnich w wyroku P 4/99 była tym surowsza, że dotyczyła kwestii retroaktywności, samej w sobie naruszającej stabilność i zaufanie do prawa, a w wypadku rozpatrywanym naruszenie to było szczególnie dotkliwe, skoro mogło się odnosić nawet do sytuacji objętych ostatecznym rozstrzygnięciami sądowymi o nabyciu spadku (zob. szerzej oba wyroki Trybunału Konstytucyjnego o sygn. TK P4/99 i 21 /06).

Z taką sytuacją mieliśmy do czynienia w niniejszej sprawie bowiem należy podkreślić, iż pierwotnie Sąd Grodzki w Bytomiu dnia 25 lipca 1946 r. wydał poświadczenie dziedziczenia, w sprawie II. a VI. 4/46, mocą którego stwierdzono, iż po zmarłym w dniu 22 maja 1944r. w Z. i tamże zamieszkałym przez śmiercią E. K. (1) cały majątek dziedziczą jego żona J. K. (1) z domu G. w 1/4 części oraz jego dzieci: H. K., K. K. i E. K. (2), każde w 1/4 części spadku. Dopiero postanowieniem Sądu Powiatowego w Tarnowskich Górach z dnia 16 października 1970r. w sprawie o sygn. I Ns 906/70 stwierdzono, iż spadek po zmarłym E. K. (1), w zakresie uprawnienia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego

wchodzącego w skład spadku po nim na mocy ustawy zachowali żona spadkodawcy J. K. (1) w 1/2 części oraz jego syn H. K. w 1/2 części.

Jednakże także w sprawie TK P21/06 Trybunał przyjął, iż wydany wyrok ma charakter zakresowy, Trybunał dokonując ważenia podlegających ochronie wartości konstytucyjnych, a także biorąc po uwagę postulat spójności systemu prawnego, przyjął jako datę graniczną dla stwierdzenia niekonstytucyjności powyższych przepisów, dzień ogłoszenia wyroku w sprawie o sygn. P 4/99 – zatem 14 lutego 2001r. Oznacza to, iż dopiero od tego dnia zakwestionowane w wyroku przepisy nie mogą być już stosowane. Z tych względów, Sąd Okręgowy orzekając opał się na postanowieniu Sądu Powiatowego w Tarnowskich Górach z dnia 16 października 1970r. wydanym w sprawie o sygn. akt INs 906/70, w zakresie w jakim stwierdzono w nim, iż po zmarłym E. K. (1), uprawnienia do dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku po nim na mocy ustawy zachowali żona spadkodawcy J. K. (1) w 1/2 części oraz jego syn H. K. w 1/2 części.

W okolicznościach niniejszej sprawy należało zatem ustalić, jak trafnie zauważył Sąd meriti, czy przedmiot działu spadku stanowiący działkę o numerze (...) opisaną w (...) stanowi integralną część gospodarstwa rolnego (...), czy też jest odrębną nieruchomością, niezależną od gospodarstwa rolnego i podlegającą ogólnym regułom dziedziczenia. Także wymagało ustalenia czy w skład spadku ulegającego podziałowi po E. K. (3) winna zostać zaliczona nieruchomość dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi obecnie KW nr (...) o powierzchni 185.231m², stanowiąca obecnie własność H. K. na podstawie Aktu Własności Ziemi wydanego przez Naczelnika Powiatu w T. dnia 31 maja 1975r. o numerze R.. (...).

Aby móc udzielić odpowiedzi na powyższe pytania istotnym było określenie chwili według której należy ustalić skład spadku ulegającego podziałowi. Zgodnie z art.684 k.p.c. sąd ustala skład spadku ulegającego podziałowi zasadniczo z chwili otwarcia spadku lub z chwili dokonywania działu spadku. Zgodnie z art.924k.c spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy. Ta chwila decyduje o składzie majątku spadkowego, gdyż z mocy prawa z momentem otwarcia spadku spadkobiercy nabywają spadek - art.925k. Jednakże między chwilą otwarcia spadku a chwilą dokonania działu spadku, jak w niniejszej sprawie, może upłynąć znaczny okres. Czynnikiem wpływu czasu może mieć wpływ na skład spadku. O rozstrzygnięciach dotyczących dzielonego majątku decydują we wszystkich sprawach działowych, szeroko rozumianych (zniesienie współwłasności, dział spadku, podział majątku wspólnego małżonków), okoliczności istniejące w chwili podziału. Należy zatem przyjąć, iż co do zasady dział spadku powinien obejmować przedmioty, które istniały w chwili otwarcia spadku i które nadal istnieją w majątku spadkowym w chwili dokonywania działu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 1979 r., III CRN 137/79, uchwałę SN z 27.09.1974r., CZP 58/74, OSNC 1975, Nr6 poz. 90, A. Stempniak, Postępowanie o dział spadku, Wydawnictwo CH.BECK, W-wa 2006 k.172).

Skoro zatem wnioskodawca H. K. nabył na własność nieruchomość o powierzchni 185.231m² będącą składnikiem przedmiotowego gospodarstwa rolnego, dla której Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach prowadzi księgę wieczystą pod numerem (...) na podstawie aktu własności ziemi z 31 maja 1975r. o nr R.. (...) i na podstawie tegoż aktu uzyskał na swoją rzecz stosowny wpis w księdze wieczystej, równocześnie nabycie powyższe nastąpiło z mocy samego prawa i było nabyciem pierwotnym zgodnie z art.1 i 12 ustawy z dnia 26 października 1971r. o uregulowaniu gospodarstw rolnych, na podstawie której został wydany wspomniany akt własności, równocześnie J. K. (1) po wydaniu postanowienia z dnia 16 października 1970r., w zamian za dożywocie, przekazała wnioskodawcy swoją część gospodarstwa rolnego po E. K. (1), co zostało potwierdzone także powyższym aktem własności ziemi, to tym samym wnioskodawca otrzymał działki położone w Z. o numerach: (...) k.m. 1 i 2 Z. o łącznej powierzchni 18 ha 52 a 31 m² z zabudowaniami, stanowiące gospodarstwo rolne, dla którego w Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach prowadzi się księgę wieczystą numer (...). Przy czym w związku z tym, iż pierwotnie należąca do gospodarstwa rolnego (...) działkę (...), zabudowaną młynem znacjonalizowano i działka ta w chwili wydawania powyższego AWZ stanowiła własność Skarbu Państwa, wnioskodawca nie mógł skutecznie w oparciu o w/w ustawę, w szczególności z uwagi na treść jej art. 3, wykluczającego zastosowanie przepisów art. 1 i 2 tej ustawy w stosunku do nieruchomości stanowiących m.in. własność Państwa, stać się jej właścicielem. Ponadto w chwili wydawania w stosunku do wnioskodawcy AWZ, wnioskodawca, ani też J. K. (1) nie byli także samoistnymi posiadaczami tej działki, ponadto wydawana decyzja winna była uwzględniać stan posiadania rolnika oraz powierzchnię nieruchomości określoną wg danych zawartych w ewidencji gruntów z

uwzględnieniem zmian w stanie samoistnego posiadania, które nastąpiły przed dniem wejścia w życie cytowanej na wstępie ustawy – po myśli jej art. 12 ust.7. Z orzecznictwa SN jednoznacznie wynika, iż art.1 ust.1 ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych nie był wyrazem konwalidacji nieformalnych umów zbycia nieruchomości rolnych lecz stanowił formę pierwotnego nabycia własności. Zatem, wobec pierwotnego nabycia powyżej opisanej nieruchomości przez wnioskodawcę, nieruchomość ta o powierzchni 18 ha 52 a 31 m² z zabudowaniami, stanowiąca gospodarstwo rolne, dla której w Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach prowadzi się księgę wieczystą numer (...) - obecnie nie wchodzi w skład majątku spadkowego po E. K. (1).

Zasadniczo o zastosowaniu przepisów dotyczących dziedziczenia gospodarstw rolnych decydował charakter majątku spadkowego w chwili otwarcia spadku, wedle bowiem tej chwili dokonywano oceny m.in. tego co należy do spadku, a więc również, czy w skład masy spadkowej wchodzi gospodarstwo rolne. Przy czym zasada ta miała zastosowanie w stosunku do dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego po 1.01.1965r., jak również na zasadzie art. LV §1 p.w.k.c. do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, gdy spadek otworzył się przed tą datą tj. do spadków otwartych w czasie od 18.05.1964r. do 31.12.1964 oraz od 5.07.1963r. do 17.05.1964r. Natomiast do spadków otwartych przed dniem 5.07.1963r., jak w niniejszej sprawie do spadku E. K. (1), jak wynika z treści art. LVI-LXII p.w.k.c. retroakcja przepisów k.c. o dziedziczeniu gospodarstw rolnych nie sięgała przed tę datę. Natomiast przepis art. LVI k.c., uzależniał prawo do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, otwartego przed dniem 5.07.1963r., od określonych warunków istniejących nie w chwili otwarcia spadku, lecz w dniu 5.07.1963r. Sąd Okręgowy uważa, iż również data 5.07.1963r. jest właściwa do określenia charakteru majątku spadkowego po E. K. (1). Kwestie te bowiem wiązały się ściśle ze sobą i ustalenie, czy spadkobierca odpowiada warunkom z art. LVI § p.w.k.c., a tym samym czy zachowali kwalifikację prawną spadkobiercy gospodarstwa rolnego, zależało od istnienia tego gospodarstwa w masie spadkowej w dniu 5.07.1963r. (zob. uchwała SN z 21.04.1967r. IIICZP 29/67).

Skoro zatem, nieruchomość ta o powierzchni 18 ha 52 a 31 m² z zabudowaniami, stanowiąca gospodarstwo rolne, dla której w Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach prowadzi się księgę wieczystą numer (...), w dniu 5.07.1963r. należała do majątku spadkowego po E. K. (1), nie mniej później w roku 1975, w związku z faktem wydania na rzecz wnioskodawcy AWZ dotyczącego tej nieruchomości przestała do niego należeć, to należało przyjąć, iż obecnie nie wchodzi w skład spadku E. K. (1) ulegającego podziałowi.

Z kolei odnosząc się do drugiej kwestii dotyczącej tego, czy przedmiot działu spadku stanowiący działkę o numerze (...) opisaną w KW (...) stanowi integralną część gospodarstwa rolnego (...), czy też jest odrębną nieruchomością, niezależną od gospodarstwa rolnego i podlegającą ogólnym regułom dziedziczenia, Sąd Okręgowy uznał, iż w dniu 5.07.1963r, działka o numerze (...), zabudowana młynem, dla której w Sądzie Rejonowym w Tarnowskich Górach prowadzi się księgę wieczystą numer (...) nie stanowiła integralnej części gospodarstwa rolnego (...), była odrębną nieruchomością, niezależną od gospodarstwa rolnego i podlegającą ogólnym regułom dziedziczenia. Należy podkreślić, iż zgodnie z art. LI, LV i przede wszystkim art. LVI p.w.k.c. jego §1 prawo dziedziczenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku otwartego przed dniem 5 lipca 1963r. zachowywali spadkobiercy, którzy przed dniem 5 lipca 1963r. w drodze faktycznych (nieformalnych) działów spadku objęli w posiadanie to gospodarstwo rolne lub jego część. Jak wynika z poczynionych w sprawie ustaleń w niniejszej sprawie bezspornym było, iż spadkobiercy E. K. (1) dziedziczący po nim gospodarstwo rolne, zatem wnioskodawca i J. K. (1), objęli w posiadanie tylko część tego gospodarstwa rolnego, mianowicie areal gruntów o powierzchni 18 ha 52 a 31 m² z zabudowaniami, stanowiące gospodarstwo rolne. Równocześnie na dzień 5 lipca 1963r. nie objęli w posiadanie działki o numerze (...) zabudowanej młynem, faktycznie nie władali w tej dacie tą nieruchomością. Nieruchomość ta po znacjonalizowaniu w latach 40-50 ubiegłego wieku, zatem także w dniu 5.07.1963r, aż do roku 2004, stanowiła własność Skarbu Państwa.

Zdaniem Sądu Okręgowego fakt unieważnienia decyzji administracyjnej, w wyniku której znacjonalizowano w/ w młyn wraz z działką, na której się on znajduje nie oznaczał, iż nie zaistniały niekorzystne i nieodwracalne faktyczne następstwa wadliwej decyzji administracyjnej. Takim skutkiem była właśnie utrata posiadania młyna przez spadkobierców E. K. (1), jego funkcjonowanie od 1946 r. do 2004r. jako przedsiębiorstwa państwowego, zupełnie oderwanego od gospodarstwa rolnego (...), produkującego mąkę na potrzeby okolicznych rolników i ludności.

Istotnie trafnie zauważa Sąd meriti, iż stwierdzenie nieważności jest aktem deklaratoryjnym, który działa z mocą wsteczną (ex tunc) od daty wydania decyzji stwierdzającej nieważność decyzji administracyjnej dotkniętej wadą (jest to konsekwencja przyjęcia konstrukcji nieważności względnej). Tym samym decyzja stwierdzająca nieważność innej decyzji administracyjnej uchyla wszelkie skutki prawne, jakie powstały od dnia doręczenia lub ogłoszenia decyzji nieważnej, równocześnie jednak, zdaniem Sądu Okręgowego, nie uchyla wszelkich skutków faktycznych jakie zaistniały po jej wydaniu. W niniejszej sprawie, skutkiem unieważnienia decyzji administracyjnej nacjonalizującej działki o numerze (...) zabudowanej młynem nie mogło być fikcyjne przyjęcie, iż w latach 40-50 ubiegłego wieku posiadaczami tej nieruchomości byli spadkobiercy dziedziczący gospodarstwo rolne po E. K. (1).

Obecnie w skład majątku spadkowego po E. K. (1) i J. K. (1) nie wchodzi gospodarstwo rolne. Zatem obecnie przedmiotowy młyn wraz z działką o numerze (...) nie stanowi integralnej części gospodarstwa rolnego spadkodawców, funkcjonuje niezależnie, w formie spółki cywilnej. Nadto jak wynika z wpisów w księdze wieczystej przedmiotowej nieruchomości aktualnie współwłaścicielami przedmiotowej działki na której znajduje się młyn są H. K., K. B. i G. N. każde w 1/3 części i obecnie nieruchomość ta, stanowiąca zabudowaną działkę, nie stanowi gospodarstwa rolnego. Należy ponadto zauważyć, iż zgodnie z aktualnie obowiązującym orzecnictwem Sądu Najwyższego dla ustalenia w postępowaniu działowym czy nieruchomość będąca przedmiotem działu wchodzi w skład spadkowego gospodarstwa rolnego, decydujące znaczenie ma charakter tej nieruchomości według jej stanu z daty działu, oceniany w myśl przepisów obowiązujących w tej dacie. Odmienny pogląd prowadziłby bardzo często do rozstrzygnięć nierealnych, gdyż u ich podłoża leżałyby okoliczności dawno nieaktualne, albowiem między powstaniem stanu wspólności a podziałem występuje niejednokrotnie duża różnica czasu (zob. postanowienie SN z 21.03.2003r., IICKN 1265/00, LEX nr 583761).

Zatem, z uwagi na powyższe argumenty, Sąd Okręgowy uznał, iż zarzuty skarżących zasadniczo zasługiwały na uwzględnienie, tym samym konieczna była zmiana zaskarżonego postanowienia w punkcie 1 i 2 i orzeczenie jak w sentencji.

Reasumując, Sąd Okręgowy uznał, że apelacja uczestniczek postępowania jest zasadna i zmienił zaskarżone postanowienie na mocy art.386§1 k.p.c. w zw. z art. 13 §2 k.p.c., jak w sentencji postanowienia.

SSO Barbara Braziewicz SSO Henryk Brzyżkiewicz SSO Magdalena Balion - Hajduk